

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

Boeken

Nieuwe psychodynamische benaderingen van psychopathologie

Bespreking van

Patrick Luyten, Linda C. Mayes, Peter Fonagy, Mary Target & Sidney J. Blatt (red.) (2016). *Handbook of psychodynamic approaches to psychopathology*. New York/Londen: The Guilford Press. ISBN 978 1 4625 2202 6, 578 pp., £ 42,50

RONNY VANDERMEEREN EN MARC HEBBRECHT

Onder leiding van Professor Doctor Patrick Luyten van de Universiteit van Leuven hebben aan dit nieuwe handboek achtenveertig prestigieuze academici meegewerkt die verbonden zijn aan universiteiten van het Verenigd Koninkrijk., de Verenigde Staten, Duitsland, Scandinavië, Israël en Australia. Opvallend is de afwezigheid van auteurs uit het franco-romaanse taalgebied terwijl juist daar veel innovatieve psychoanalytische ideeën ontstaan.

Dit handboek biedt een actueel overzicht van de empirisch onderbouwde, psychodynamische conceptualisatie en behandeling van psychiatrische stoornissen en verwijst naar studies die gepubliceerd zijn in hoog aangeschreven tijdschriften. Niet zozeer de interpretatieve, klinische traditie komt in dit handboek aan bod, als wel een empirische onderzoekscultuur met het RCT-design als de gouden standaard. Bij het verschijnen van dit handboek beschikken we over zesenveertig RCT's die aantonen dat psychodynamische therapie werkt. Uit meta-analyses

blijkt dat het effect groot is. Om het simpel te houden kunnen we stellen dat de effecten duurzaam zijn en zelfs toenemen tijdens de follow-up periode. Er is echter weinig bekend over de relatie tussen een specifieke techniek en de therapie outcome. De kritiek is bekend: meer onderzoek is dringend nodig.

Dit handboek bestaat uit vier delen. In het eerste deel worden de theoretische en empirische fundamente van hedendaagse psychodynamische benaderingen toegelicht met bijdragen rond onder andere gehechtheidsonderzoek, neurowetenschappen, diagnose en classificatie.

Daarna komen in het tweede deel in elf hoofdstukken evenveel psychopathologische problematieken bij volwassenen aan bod, variërend van depressie, angst en trauma tot dwang, verslaving, psychose en persoonlijkheidsstoornissen. Die brede keur aan problematieken kan ook worden begrepen als een uitnodiging aan psychotherapeuten om het psychoanalytisch model aan te passen en toe te passen voor vormen van psychopathologie waarbij dit model niet meteen de voorkeur lijkt weg te dragen, bijvoorbeeld bij dwang, eetstoornissen, of verslaving. Elk van deze elf hoofdstukken begint met een probleemstelling rond classificatie en diagnostiek die wordt gevolgd door een overzicht van de verschillende psychodynamische benaderingen. Daarbij lopen de gehechtheidstheorie en mentalisatie als een rode draad door de verschillende hoofdstukken met respect voor andere benaderingen binnen de psychoanalytische traditie. Empirische gegevens worden rijkelijk omarmd en raakvlakken met andere benaderingen worden opgezocht. Geregeld wordt dit alles ook met klinisch materiaal geïllustreerd. Psychodynamische varianten van psychotherapie

lijken optimaal voor het verminderen van defensieve processen die het besef van *internal working models* blokkeren, en hun herziening beletten. Het specifieke van psychodynamische benaderingen blijft daarbij nog steeds de mogelijkheid om deze processen binnen de patiënt-therapeut relatie te onderzoeken en te bewerken.

De combinatie van actuele theoretische overzichten met onderzoeksgegevens en casuïstiek maakt dit nieuwe handboek geschikt voor gebruik binnen een opleiding in de psychoanalytische psychotherapie. De gehanteerde indeling kan wel de indruk wekken dat we voor elke problematiek ook beschikken over een specifieke behandeling, terwijl dit nog niet het geval is. In feite beschikken we momenteel over een veelheid aan behandelmodellen. Maar deze veelheid rechtvaardigt daarom niet meteen een evenredig optimisme over hun reikwijdte en effectiviteit. De mate waarin psychodynamische psychotherapieën hun doel bereiken in de behandeling van de beschreven problematieken alsook de mate waarin deze diepgaander zijn in vergelijking met andere therapieën, blijven tot openstaande vragen die verder empirisch onderzoek vergen.

Dit handboek mag dan wel geschikt zijn voor opleidingsdoeleinden, toch blijft de lezer die op zoek is naar concrete handvaten in de psychodynamische behandeling op zijn honger zitten. Het brede opzet van dit handboek maakt dat de concrete toepassing in de dagelijkse therapeutische praktijk minder aan bod komt. De lezer krijgt vooral een overzicht van recente onderzoeksgegevens rond effectieve behandelmodellen. Het handboek voorziet in een actuele stand van zaken en helpt de lezer zich te oriënteren in de veelheid van onderzoeksgegevens en nieuwe ontwikkelingen op theoretisch en technisch vlak. De uitvoerige literatuurlijsten aan het eind van elk hoofdstuk zijn bijzonder nuttig voor wie zich verder wil verdiepen in een welbepaalde problematiek. Het derde deel focust op psychopathologie in de kindertijd en adolescentie en volgt

eenzelfde opbouw als binnen het deel over volwassenen. Naast aandacht voor gedragsstoornissen en gehechtheidstoornissen is er ook een boeiend hoofdstuk over het werken met families. Het afsluitende vierde deel voorziet de lezer van een update in het proces- en outcome onderzoek en voegt daar enkele perspectieven op de toekomst aan toe.

Dank zij dit handboek kunnen we inspelen op toekomstige ontwikkelingen die zich in ons veld zullen voordoen:

- Psychoanalytische therapeuten dienen zich open te stellen voor empirisch onderzoek. Dit kan alleen slagen als er in het opleidingscurriculum in een aanbod wordt voorzien dat relevant is voor de klinische praktijk.
- We dienen een taal te ontwikkelen die dialoog en samenwerking met andere wetenschappelijke disciplines mogelijk maakt. Hoe ontwikkel je een taal die de poëtische dimensie van de psychoanalytische praktijk in zich draagt en toch schematisch genoeg is, zodat empirische operationalisering mogelijk wordt? Dit lijkt ons een grote uitdaging. Sommige psychoanalytische concepten zijn verouderd. Is het concept van overdracht eenvoudig te vervangen door begrippen zoals relationele schema's, interne werkmodellen? We denken van niet. Ook onze visie op afweer is achterhaald en dient in overeenstemming gebracht worden met actuele opvattingen over emotieregulatie.
- De psychopathologie kan de psychoanalyse herontdekken, omdat ze inziet dat psychische stoornissen dynamische entiteiten zijn die de uitdrukking zijn van een (verstoord) ontwikkelingsproces. In het boek wordt gepleit voor een transdiagnostische, dimensionale benadering van psychopathologie.
- We dienen afstand te doen van stoornisdenken en ons meer te focussen op de onderliggende (neurale) systemen die aan de grondslag liggen van basale psychologische vaardigheden: beloning, theory of mind, gehechtheid, positieve en

negatieve valentie, veerkracht. Uit de samenwerking met andere wetenschappen kunnen op dit terrein vruchtbare inzichten groeien: ontwikkelingspsychopathologie, neurowetenschappen, genetica.

- We dienen meer initiatieven te ontwikkelen in samenspraak met andere therapierichtingen: integratie en interdisciplinaire dialoog zijn kerngedachten in dit boek.

Bij het werk

Bespreking van

Christophe Dejours (red.) (2015). *Psychopathology of work — Clinical observations*. Londen: Karnac Books. ISBN 978 1 78220 180 9, 102 pp., £ 15,75

RONNY VANDERMEEREN

In de reeks Psychoanalytic Ideas and Applications van de International Psychoanalytic Association verscheen deze in oorsprong Franstalige bundeling van teksten rond patiënten die lijden aan hun relatie met hun werk. Het boek wil geen inleiding zijn voor een psychopathologie van het werk. Daarvoor verwijst Dejours naar andere auteurs. Dejours wil zich richten op de verschillende thema's die zich aandienen in de spreekkamer of in een ziekenhuis wanneer iemand zich aanmeldt met als voornaamste klacht zijn werk niet meer aan te kunnen. De vraag kan dan gesteld worden of het niet gaat om een psychische klacht die verhuuld zit achter een klacht rond het werk. Maar ook het omgekeerde kan namelijk dat iemand duidelijk lijdt aan een psychopathologische decompensatie maar dat niemand de rol van het werk in de crisis kan onderkennen. Zonder een minimum aan kennis en ervaring met betrekking tot werk, kunnen we de etiologische bal soms helemaal mis slaan en daardoor een foute beslissin-

gen nemen in de behandelaanpak die mogelijk het lijden van de patiënt nog verergeren of verlengen.

De rol van de relatie met werk in psychische stoornissen is belangrijker dan meestal wordt aangenomen. Dejours stelt zonder meer dat de relatie met werk altijd in het geding is, zowel in de opbouw van mentale gezondheid als in het ontstaan van ziekte. De relatie met werk is nooit neutraal wanneer het gaat om geestelijke gezondheid. Maar het is daarbij niet eenvoudig om het onderscheid te kunnen maken tussen wat van het werk komt en wat van de persoonlijke sfeer in de etiologie van een decompensatie. Wanneer de relatie met werk pathogeen wordt, heeft dit dikwijls ernstige gevolgen voor de privésfeer in de vorm van affectieve conflicten. Door een decompensatie toe te schrijven aan conflicten in de privésfeer maken we misschien een analytische fout door gevolgen als oorzaken te zien. Wat betreft psychisch functioneren is het maken van een onderscheid tussen binnen en buiten het werk irrelevant. Daarom dient de psychopathologie van het werk niet voorbehouden te zijn aan arbeidspsychologen of geneesheren, maar deel uit te maken van het instrumentarium van ieder clinicus in het veld van psychische problemen. In zes hoofdstukken worden evenveel klinische observaties voorgesteld als illustraties van hoe werk op zichzelf een diepe weerslag kan hebben op het psychisch functioneren. Dejours wil daarmee ook aantonen dat het maken van een onderscheid tussen wat tot het werk behoort en wat daar buiten valt, kunstmatig is en zelfs irrelevant vanuit het standpunt van het psychisch functioneren. Variërend van een acute somatische decompensatie, over achtervolgingswanen, geheugenstoornissen en seksuele problemen tot suïcidale gedachtegang tonen de verschillende auteurs in hun casusbeschrijvingen hoe men twee types van causaliteit kan aantreffen die onderscheidend en zelfs tegengesteld kunnen zijn. Decompensatie op het werk kan op twee manieren worden beschreven. Een weg loopt langs de analyse